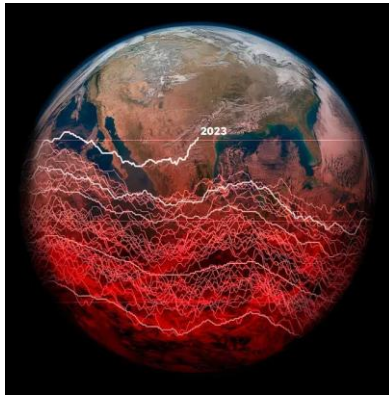

De mens als grens – ADDENDUM I

Bart Flos

DE MENS ALS GRENS

ADDENDUM I

**Het begin van het einde:
onwetendheid**

Het begin van het einde: onwetendheid

Het begin van het einde: onwetendheid

De mens als grens – ADDENDUM I

Bart Flos

**DE
MENS
ALS
GRENS**

ADDENDUM I

***Het begin van het einde:
Onwetendheid***

Het begin van het einde: onwetendheid

Van Bart Flos verschenen eerder:

*Het anti-klaagboek – Het anti-sleurboek – Het perfecte project
De kenniskermis – Vooruitkijken voor gevorderden*

De mens als grens ('Our Inner Limits')

The Anti-Complain Book – The Perfect Project

De hoogvolwassen organisatie – De klimaatconfrontatie

De zelfmoordsoort – The Suicide Kind

As addenda to 'De mens als grens':

*Addendum I – Het begin van het einde: onwetendheid
Addendum II – De frontale confrontatie: klimaatverandering
Addendum III – Het grote probleem: overconsumptie
Addendum IV – Het laatste taboe: ineenstorting*

As addenda to 'Our Inner Limits':

*Addendum V – The Beginning of The End: Ignorance
Addendum VI – De Frontal Confrontation: Climate Change
Addendum VII – The Big Problem: Overconsumption
Addendum VIII – The Final Taboo: Collapse
Addendum IX – The Next Step: Collapse Awareness
Addendum X – The Last Resort: Collapse Acceptance
Addendum XI – The Tough Choice: Collapse Resilience*

Het begin van het einde: onwetendheid

Zelfkennis is de eerste stap naar volwassenheid.

Jane Austen

*De beschaving begint met orde, groeit met vrijheid en sterft
met chaos.*

Will Durant

*We mogen alleen op deze planeet leven zolang we de hele
natuur met mededogen en intelligentie behandelen.*

Aldous Huxley

Tweede druk december 2024 (V_9)

Uitgeverij BlijvendBeklijven Boeken
Broederwal 81
5708 ZT Helmond

www.blijvendbeklijven.nl
info@blijvendbeklijven.nl

www.demensalsgrens.nl
info@demensalsgrens.nl

Auteur, eindredactie, correctie, binnenwerk en omslag: Bart Flos
Logistiek en administratie: Uitgeverij Santasado, Zutphen

ISBN: 9789083368399
NUR 600, 900, 740, 130

© Bart Flos 2023/2024

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze opgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is nadrukkelijk niet toegestaan.

Hoewel dit boek met veel zorg is samengesteld, aanvaardt schrijver noch één van de andere betrokken partijen enige aansprakelijkheid voor schade ontstaan door eventuele fouten en/of onvolkomenheden in dit boek.

Inhoudsopgave

Inleiding	9
Over dit boek	13
1. Afleiding, misleiding, twijfel en bedrog	17
2. Het klimaatconflict	57
3. Over klimaatstupiditeit	87
4. Van boven naar beneden kijken	95
5. Vervuiling, verspilling en vernietiging	135
6. Wereldwijd overleg werkt niet	155
7. Wetenschap, waarheid en werkelijkheid	167
Epiloog	181
Appendix I Flaptekst van ‘De mens als grens’	183
Appendix II ‘Waar gaat je boek over?’	185
Appendix III De wetenschappelijke methode	189
Appendix IV Het concept overconsumptie	181
Appendix V Nuttige links	193
Flaptekst	198

H e t b e g i n v a n h e t e i n d e : o n w e t e n d h e i d

Inleiding

In 2015 publiceerde ik mijn vijfde boek, *Vooruitkijken voor gevorderden – Hoop voor de toekomst van mensaap en moederplaneet*. Het is een makkelijk leesbaar boek met dezelfde opzet als zijn voorganger *De kenniskermis – Overleven in een zee van informatie*. Korte hoofdstukken van ongeveer 800 woorden, voorzien van QR-codes naar TED(x)-talks, leuke plaatjes en talloze verwijzingen naar andere interessante boeken.

In *Vooruitkijken voor gevorderden* bespreek ik niet alleen de grote problemen der mensheid, maar geef ik er ook hoopvolle oplossingen bij. Door 100, 1000 en zelfs 10.000 jaar vooruit te (durven) kijken, schets ik een beeld van de onbegrensde mogelijkheden die Homo sapiens heeft om haar eigen toekomst vorm te geven. Het uiteindelijke doel? Het preserven van onze planeet om haar gereed te maken als thuisbasis voor de exploratie van de kosmos.

Ik herinner me nog goed dat iemand me een ‘naïeve idealist’ noemde. Ik verdedigde dat destijds met vuur en antwoordde dat ik mezelf liever een ‘onverbeterlijke optimist’ noemde. ‘Ja ja’, was de reactie, ‘Droom fijn verder’. Maar het was écht zo, ik zat op een comfortabele roze wolk en keek door een roze bril, wat achteraf een koude, metalen telelens en microscoop bleek te zijn. Pas toen ik in mijn helikopter stapte, zo hoog mogelijk ging vliegen en van boven naar beneden begon te kijken, vielen me de schellen van de ogen.

Fast forward naar 2022

Sinds het verschijnen van *Vooruitkijken voor gevorderden* (tussen 2015 en 2024) zijn er meer dan een half miljard mensen bijgekomen, hebben we nog eens 285 gigaton CO₂ uitgestoten en is het CO₂-gehalte in de atmosfeer gestegen van 400 naar 420 ppm. En dat heeft mij getransformeerd van een onverbeterlijke optimist naar een ‘confrontalist’, iemand die zijn omgeving frontaal confronteert met harde wetenschap, met observatie, onderzoek, feiten en bewijs.

Intensief en diep onderzoek over de afgelopen twee jaar heeft mij ertoe gebracht mijn zesde boek te schrijven, mijn Magnus Opus, waarin ik al mijn eerdere werk bij elkaar breng. *De mens als grens – ‘Over de onbuigzame barrières van ons bestaan’* is als pleidooi veel minder hoopvol, helaas, maar het bevat nog steeds oplossingen. Het zijn inmiddels wel de laatste oplossingen die ons nog resten.

Het spijt me dat ik deze keer geen hoopvolle dromen deel over de menselijke soort, die eerst haar planeet preserveert en daarna haar heil tussen de sterren gaat zoeken. Maar het wordt tijd dat we herkennen, erkennen en bekennen wat we zijn: sociale groepsprimaten en jagers-verzamelaars die geweldig goed zijn in overleven en voortplanten. Ten koste van alles en iedereen. Het is de aard van het beestje.

Fast forward naar 2024

Toen ik in oktober 2022 het finale manuscript van *De mens als grens* bij mijn uitgever aanleverde, kon ik niet vermoeden hoe snel het nog véél erger zou gaan worden. Het jaar 2023 is het jaar dat we ‘elleboog’ van de exponentiele

curve zijn gepasseerd. Dat betekent dat de gebeurtenissen met het milieu, de biodiversiteit en het klimaat vanaf nu geen relatief lineair pad meer gaan volgen, maar een chaotische, totaal onvoorspelbare weg.

In de zestien maanden na het verschijnen van mijn zesde boek, in december 2022, heb ik bijna 1.000 posts van 500 woorden geschreven op *LinkedIn*, zo'n zestig per maand, twee per dag, elke dag. Om ze niet in de eindeloze tijdslijnen verloren te laten gaan heb ik ze in elf addenda op *De mens als grens* opgenomen: vier in het Nederlands en zeven in het Engels. Ik neem je mee op dat versnellende pad van achteruitgang en we gaan een reis maken van onwetendheid via klimaatverandering naar overconsumptie en ineenstorting.

Ik had je graag iets anders verteld, maar het is geen 2015 meer. Het is ook geen 1970 meer, toen we nog wat konden dóen. Of 1990, zo'n beetje de laatste kans der mensheid om ineenstorting te voorkomen. Ik heb de 'hoopvolle toekomst van mensaap en moederplaneet' noodgedwongen moeten opgeven. Op mijn beurt hoop ik dat je het volhoudt om je door de addenda heen te werken, want het is een verhaal dat verteld moet worden. Wetenschap, waarheid en werkelijkheid vertellen ons nu dat we daadwerkelijk te lang hebben gewacht. Het is te laat. Ineenstorting is nu in het systeem ingesloten.

Met deze elf addenda hoop ik je niet alleen te wapenen met feiten en bewijs en de laatste inzichten van de wetenschappelijke gemeenschap. Ik hoop vooral dat het jou en je dierbaren meer weerbaar zal maken voor wat eraan zit te komen. Want onze toekomst ligt niet meer enkele honderden jaren ver weg, of in de volgende eeuw, of aan het einde van deze eeuw, of in 2070 of 2050. Onze toekomst speelt zich af in de komende tien jaar.

Veel leesplezier zal ik je tenslotte niet toewensen. Veel wijsheid en sterkte wel.

H e t b e g i n v a n h e t e i n d e : o n w e t e n d h e i d

Over dit boek

Het mooie van het schrijven van een bericht (*post*) op *LinkedIn* is dat, meer nog dan op *Twitter* en in tegenstelling tot *Facebook*, je gedwongen wordt om je boodschap te beperken tot zo'n 500 woorden (3.000 tekens) voor een bericht en zo'n 200 woorden (1.250 tekens) voor een commentaar. 'Schrijven is schrappen' (dankjewel Simon Carmiggelt) wordt hier als het ware afgedwongen, op het leesteken nauwkeurig en dat is goed, daar leer je als auteur van. Want het dwingt je de boodschap in te korten tot een lengte die zelfs voor de gehaste, overbelaste, *ik-ben-druk*-lezer nog te doen zou moeten zijn, zonder de kern van de boodschap uit het oog te verliezen.

Dit boek is een *addendum*, een aanvulling op mijn zesde boek *De mens als grens*. Er zijn in totaal elf addenda, vier in het Nederlands en zeven in het Engels. De Engelse addenda zijn overigens geen rechtstreekse vertalingen van de Nederlandse addenda. Op *LinkedIn* reageer ik vaak op Engelse posts in het Engels. Soms vertaal ik die naar het Nederlands, maar ze staan ook op zichzelf. Andersom geldt hetzelfde: soms vertaal ik een Nederlandse post in het Engels, soms ook niet. Dus als je de Engelse taal machtig bent – en wie is dat nou niet in Nederland – en als je compleet geïnformeerd wilt zijn, lees ze dan alle elf.

Bij een gemiddelde leessnelheid van ongeveer 250 woorden per minuut, kost ieder subhoofdstuk in dit boek je maar iets van een paar minuten. Dus zou ik willen zeggen: heb je nu even wat minder tijd? Kies dan een paar hoofdstuktitels die je aanspreken en besteed er eens tien minuten of een kwartiertje aan. Iedere post stond al op zichzelf en het enige dat ik gedaan heb is ze in een boekvorm gieten en ervoor zorgen dat de informatie waaráán ik refereer en waaróp ik reageer niet verloren gaat. Je kunt de addenda dus

oppakken en weer wegleggen wanneer je wilt. Het is sowieso het beste om de informatie in stappen tot je te nemen. Ik zou niet graag willen dat je overweldigd raakt.

Ieder van de elf addenda heeft de grootte van een gemiddeld managementboek, tussen de 30.000 en 40.000 woorden. De bijna 1.000 posts zijn geschreven van oktober 2022 tot en met maart 2024 en in min of meer chronologische volgorde in boekvorm gepresenteerd. Het is echter nog steeds een relatief losse verzameling verhalen, inzichten en overpeinzingen. Laat je dus niet verrassen door enige herhaling en voortschrijdend inzicht. Voor een meer gestructureerde basis van mijn visie op de samenlevende en samenwerkende mens, raad ik je aan eerst mijn boek *De mens als grens* te lezen of de bijbehorende website te bezoeken, die fungeert als managementsamenvatting van mijn boek.

Ieder addendum is gerubriceerd in 11 vaste hoofdstukken:

1. *De frontale confrontatie*
2. *De ineerstorting*
3. *Economie versus ecologie*
4. *Het Almachtige Algoritme*
5. *Afleiding, misleiding, twijfel en bedrog.*
6. *Het klimaatconflict*
7. *Over klimaatstupiditeit*
8. *Van boven naar beneden kijken*
9. *Vervuiling, verspilling en vernietiging*
10. *Wereldwijd overleg werkt niet*
11. *Wetenschap, waarheid en werkelijkheid*

Let op: niet alle hoofdstukken komen in alle tien addenda in gelijke mate voor.

Als je je door alle addenda hebt gewerkt, dan heb je een reis gemaakt van onwetendheid via klimaatverandering naar overconsumptie en ineenstorting. Niet alle reizen zijn even plezierig om te maken en deze reis is er eentje van het begin van het einde, van frontale confrontatie, grote existentiële problemen en het allerlaatste, ultieme taboe: de ineenstorting van de menselijke beschaving zoals we die vandaag kennen. Dat hoeft overigens niet ‘het einde van de wereld te zijn’: de uitsterving van de menselijke soort. Maar het is inmiddels wel een serieuze optie geworden.

Tot slot: waar ik het in *De mens als grens* nog aan de geachte lezer overlaat om, aan het einde van het boek gekomen, zélf conclusies te trekken over waar het heen gaat met de menselijke soort, ben ik in deze elf addenda veel meer expliciet, ‘recht in je gezicht’ en hier en daar wellicht een beetje lomp. Want als zelfbenoemd *confrontealist* ben ik stellig van mening dat alleen een frontale confrontatie met de waarheid en werkelijkheid ons wellicht nog de ogen kan openen voor wat eraan zit te komen. Hoe dan ook: veel sterkte en succes!

Bart Flos, Helmond – December 2024.

H e t b e g i n v a n h e t e i n d e : o n w e t e n d h e i d

Hoofdstuk 1

Afleiding, misleiding, twijfel en bedrog

1.1

SM31

Het rationeel discours

Stel je voor dat je op de sociale media een reactie hebt gegeven op een bericht, waarmee je het voor de verandering eens níet helemaal eens bent. Of stel je voor dat je zelf een bericht hebt geplaatst dat niet strookt met de gangbare opinie: je strijkt tegen de haren in. Besef je daarbij dat we ons tegenwoordig allemaal in onze eigen ‘heilige huisjes’ bevinden, waar we een geloofssysteem hebben opgebouwd dat veelvuldig wordt erkend, herkend en bevestigd door de mensen om ons heen. We zijn eraan gewend geraakt gelijk te krijgen, bevestigd te worden en likes, shares en ‘dubbele duimen omhoog’ te krijgen.

De ontvanger van jouw constructieve kritiek, plotseling in onbalans gebracht door deze onconventionele gang van zaken, heeft nu drie keuzes qua reactie:

1. *Op de persoon.*
2. *Op de vorm.*

3. *Op de inhoud.*

In het eerste geval wordt de boodschapper persoonlijk aangevallen. De persoon zélf krijgt een aanval te verduren op karakter, uiterlijk, cultuur, carrière of sociaal profiel. In het tweede geval wordt louter ingegaan op de manier waarop de boodschap wordt gebracht. *‘Te lang. Te kort. Spelfouten. Herhalingen. Schrijfstijl. Woordgebruik’*. In het derde geval wordt er weliswaar op de inhoud ingegaan, maar niet met inhoudelijke argumenten. *‘Nietes. Niet waar. Onzin. Flauwekul. Kijk maar naar déze link. Vind jij, vind ik niet. Let’s agree to disagree’*.

Het interessante aan dit fenomeen is dat het niet uitmaakt hoe ‘beleefd’ je reactie of boodschap is geformuleerd. Zodra je afwijkt van de communis opinio, is de reactie steevast als door een wesp gestoken. Het maakt ook niet uit of je boodschap wetenschappelijke is onderbouwd. De aanval wordt hoe dan ook ingezet om het eigen gezag én de gevestigde orde zo snel mogelijk te herstellen.

Net zoals de vijf stadia van verdriet zijn er op de sociale media zeven stadia van dit sociale verschijnsel:

1. *Verbazing.*
2. *Verontwaardiging.*
3. *Ontkenning.*
4. *Herhaling.*
5. *Irritatie.*
6. *Agressie.*
7. *Negeren, ontvrienden, blokkeren.*

De (a)sociale media hebben dit proces extreem versterkt, want we zitten voortdurend binnen onze eigen kleine sociale groepen elkaars meningen (en onderbuikgevoelens) te delen, te versterken en te vermenigvuldigen. Het is een regelrechte aantasting van het rationeel discours. Blijkbaar zijn we gaandeweg het vermogen kwijtgeraakt om op basis van rationele argumenten een beschaafde discussie op inhoud te voeren.

In een tijd waarin verdeeldheid, ongelijkheid, milieuvervuiling, vernietiging van de biodiversiteit en klimaatverandering steeds meer onze levens bepalen, is de afkalving van ons rationeel discours een ernstige bedreiging voor ons oplossingsgericht vermogen. Sterker nog: het is een ernstige bedreiging voor het voortbestaan van de menselijke soort op de lange termijn.

1.2

SM36

De wetenschappelijke methode

Na twee jaar onderzoek is het uitermate bevredigend om de resultaten ervan in een boek te kunnen publiceren. In *De mens als grens* introduceer ik een vijftal frontaal confronterende hypothesen waarvan ik de lezer vraag ze te falsifiëren. Ik citeer uit eigen werk:

“[Falsifiëring] is een van de belangrijkste aspecten van de wetenschappelijke methode, naast het doen van onderzoek, het observeren, experimenteren en het verzamelen van feiten, het organiseren van bewijsmateriaal, de statistische analyse en de peerreview (Cowles, 2020. Gimbel, 2011).

Met het falsifiëren van je theorie stel je jezelf een aantal bijzonder confronterende vragen:

- Wanneer heb ik ongelijk?*
- Wat zou mijn stelling ontkrachten?*
- Welke kennis en informatie zou mij van mening doen veranderen?*
- Wat moet er gebeuren om mijn theorie omver te werpen?*

De wetenschappelijke methode is het beste dat we hebben om te komen tot een werkbaar model van de waargenomen werkelijkheid. Gedegen wetenschappelijk onderzoek is immers eerlijk, zorgvuldig, betrouwbaar, controleerbaar, onpartijdig, onafhankelijk en verantwoordelijk. Ik had ‘De mens als grens’ dan ook niet kunnen schrijven zonder mijn onwrikbare

overtuiging dat de wetenschappelijke methode de enige manier is om tot een vorm van objectieve waarheid en werkelijkheid te komen. En dat de wetenschappelijke gemeenschap daarvoor moet zorgen. Zonder de kracht van de wetenschap zou onze perceptie van de wereld om ons heen verworden en vervuild worden door fake news en fake facts, kwakzalverij, pseudowetenschap, polarisatie en paranoia.” (‘De mens als grens’, Over dit boek, pagina 29/30).

De wetenschappelijke gemeenschap doet verwoede pogingen om het rationeel discours overeind te houden. Want het is pertinent onjuist om de wetenschap over complexe, veelomvattende onderwerpen als milieuvervuiling, vernietiging van de biodiversiteit en klimaatverandering gelijk te stellen aan persoonlijke meningen, onderbuikgevoelens en samenzweringstheorieën. Het is zo mogelijk nog méér onjuist om ze evenveel spreektijd te gunnen in praatprogramma’s. Dát is de grote makke van deze tijd, dat iedereen in gelijk gewicht zijn zegje mag doen over alles.

Wat kun jij doen om bij te dragen aan het rationeel discours? Vraag iemand die zijn onderbuikgevoelens de vrije loop laat direct om zijn eigen beweringen te falsifiëren. Is de persoon daar niet toe bereid? Beëindig vriendelijk doch dringend de discussie.

1.3

SM37

Feiten versus onderbuikgevoelens

Een oude, wijze Chinees schijnt ooit gezegd te hebben:

愿你生活在有趣的时代。

(May you live in interesting times).

Dat was overigens geen zegen, maar een vervloeking. Bij mij komt dan altijd dat overbekende adagium bovendrijven:

Be careful what you wish for; you might just get it.

Interessante tijden zijn het zeker, aan het begin van het derde decennium van de 21e eeuw. Ik citeer uit eigen werk:

“Onze dagelijkse informatieoverload, met een toenemende hoeveelheid fake news, belemmert ons, vooral als we ingewikkelde zaken moeten bespreken of de nuance aan willen brengen in complexe materie. Het helpt ook niet dat er een anti-intellectuele impuls in de samenleving gaande is, die stelt dat ‘wetenschap ook maar een mening is’. Het is welhaast onmogelijk om uit te leggen hoe stupide dat is. We moeten ons met alle macht en kracht verzetten tegen dergelijke onwetendheid en onnozelheid, maar dat wil nog niet zeggen dat we de capaciteit om nieuwsgierige vragen te stellen hebben verloren of dat ons intellectuele vermogen is verdampt. Ze wordt hoogstens afgedekt

Het begin van het einde: onwetendheid

door een zware, klamme deken die ons rationeel discours hindert. Het is een deken die we zo snel mogelijk van ons af moeten werpen.” (“De mens als grens”, pagina 26).

Eén van de grote makkes van deze tijd is dat we de neiging hebben onderbuikgevoelens gelijk te stellen aan objectief vastgestelde, wetenschappelijk onderbouwde feiten. We zetten een wetenschapper naast iemand met een persoonlijke mening en geven beiden vervolgens evenveel spreektijd. Dat is fundamenteel fout.

Het klopt, soms ligt de waarheid in het midden (dat is de kracht van de nuance), maar niet altijd. Soms heeft de één gewoon helemaal gelijk en ander helemaal ongelijk. Maar persoonlijke meningen, onderbuikgevoelens en samenzweringstheorieën zouden nooit mogen winnen van wetenschappelijke observatie, onderzoek, feiten en bewijs.

‘Wetenschap is ook maar een mening’ is niet alleen een volkomen stupide uitspraak. We moeten ook erkennen, herkennen en bekennen dat zo iets alleen maar kan overleven in een samenleving, waarin anti-intellectualiteit, pseudowetenschap en populisme hoogtij vieren. Als we er maar lang genoeg door onwetendheid geïndoctrineerd worden, gaan we nog geloven dat het een zegen is ook.

Trap er niet in. Verzet je ertegen. Verdiep je in de wetenschap en bescherm het rationeel discours. Het overleven van de menselijke soort op de lange termijn hangt ervan af.

1.4

SM38

Praatprogramma's

Is het oké om feiten en onderbuikgevoelens evenveel spreektijd te gunnen in een debat? Ik denk stellig van niet.

In mijn nieuwe boek 'De mens als grens' heb ik gekozen voor een stijlvorm waarin ik twee tegenpolen met elkaar laat discussiëren: professor Pels (een wetenschapper en voorstander van het rationeel discours) en meneer Luis (iemand die vooral zijn onderbuikgevoelens laat spreken). Ze zitten als het ware aan de tafel van een praatprogramma, met een kopje koffie, en wisselen ideeën uit over de toestand in de wereld.

Kijken we naar de praatprogramma's van vandaag de dag, dan is het is uitermate droevig om te moeten constateren dat een introverte, rationele, kalme wetenschapper, een specialist in haar vakgebied met diepgravende kennis van zaken over de meest complexe onderwerpen, het met haar objectief vastgestelde feiten en bewijs kan verliezen van een extroverte, emotionele, dominante leek, een populist in zijn gemeenschap met oppervlakkige, kortzichtige en naïeve uitspraken over van alles en nog wat, doorspekt met onderbuikgevoelens, vals sentiment en pertinente onwaarheden. En toch hebben de praatprogramma's van vandaag de dag nog steeds de neiging evenveel spreektijd toe te wijzen aan alle gasten.

Vloggers en bloggers, integere journalisten, BN'ers, vaste tafelgasten, samenzweringstheoristen, wetenschappers, populistische politici,

Het begin van het einde: onwetendheid

klimaatontkenners, specialisten, antivaccinisten, kwakende idioten en kwebbelende fantasten. Alles door elkaar heen. Ieder een paar minuutjes spreektijd, maar wel evenveel minuutjes voor iedereen. Geen uitweiding. Geen diepgang. Niet te zwaar. Lekker luchtig. Vooral het tempo erin houden. Alles in het kader van het belichten van het onderwerp van beide kanten en het toepassen van de ‘equal time rule’, zoals die bekend is uit politieke debatten.

Het zou niet zo moeten zijn, maar het is zeer interessant om je af te vragen waarom het wel zo is. Iets om eens rustig over na te denken, want het is een veel groter hedendaags probleem dan we doorgaans denken.

DE MENS ALS GRENS – ADDENDUM I

Het begin van het einde: onwetendheid

In 2015 publiceerde auteur, spreker en veranderspecialist Bart Flos zijn vijfde boek, *Vooruitkijken voor gevorderden*. In dit boek schetst hij een hoopvol beeld van de onbegrensde mogelijkheden van de menselijke soort *Homo sapiens* om haar eigen toekomst vorm te geven.

Sinds het verschijnen van dat boek is het razendsnel uit de hand gelopen met het milieu, de biodiversiteit en het klimaat. Het bracht Flos ertoe zijn zesde boek en Magnus Opus te schrijven: *De mens als grens*. Het was als pleidooi veel minder hoopvol, helaas, maar het bevatte nog steeds oplossingen om het tij te keren.

“Na de publicatie van *De mens als grens* kon ik niet vermoeden hoe snel het nog véél erger zou gaan worden. Het jaar 2023 is het jaar dat we ‘elleboog’ van de exponentiele curve zijn gepasseerd. Wat ons nu nog rest is chaos en onvoorspelbaarheid. Ik schreef er 1.000 posts over en die wilde ik niet verloren laten gaan in de eindeloze tijdslijnen van de sociale media”, aldus Flos.

Dit is één van de elf addenda op *De mens als grens*, waarin de posts in boekvorm zijn opgenomen. Het neemt je mee op een frontaal confronterende reis van onwetendheid via klimaatverandering naar overconsumptie en ineenstorting. We doorbreken daarbij samen het laatste ultieme taboe: durven te zeggen dat we te lang gewacht hebben, dat het te laat is en dat we de gevolgen van ons destructieve collectieve gedrag als menselijke soort lijdzaam zullen moeten ondergaan.

Meer weten? Ga naar www.demensalsgrens.nl